

Литвиненко А. І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМАТІВ ТЕЛЕПРОГРАМ НА КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКУ ТЕМАТИКУ НА УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕБАЧЕННІ: ІСТОРИЧНИЙ ПОСТУП ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стаття присвячена дослідженню форматів культурно-мистецьких телепрограм, що виходили в ефір на українському телебаченні за період незалежності. Визначено, що з початком повномасштабної війни роль культурного контенту здобула стратегічне значення. У статті з'ясовано, що за період свого становлення на українському телебаченні виходили в ефір різноманітні програми про музику, кіно, літературу, живопис, мистецтво та культуру загалом. Однак, всі ці проекти припинили своє існування. У статті здійснено спробу систематизувати поступ культурно-мистецького телебачення, починаючи від періоду 1960 р., а також можливість впровадження попереднього досвіду в сучасних телевізійних реаліях. За допомогою методу контент-аналізу досліджено телевізійні програми: «Імперія кіно» («1+1»), «Підпільна імперія» («1+1»), «Аргумент кіно» («1+1»), «Мінкульт» («1+1»), «Музика для дорослих» («ТЕТ»), «КультЕкспрес» («Еспресо ТВ»), «Джаз з О.Коганом» («ТЕТ»), «Кіно з Яніною Соколовою» («5 канал»), «Енеїда» («Суспільне»), «Як дивитися кіно» («Суспільне»). Для аналізу застосовано наступні параметри: специфіка, формат, хронометраж, час виходу в ефір, тривалість та причина закриття проекту.

В статті визначено, що попри розмаїття оригінальних форм культурно-мистецьких телепрограм, нічний або ранній їх вихід в ефір повністю нівелював мету таких проектів, яка полягала в популяризації культури та мистецтва. З'ясовано, що фінансові труднощі часто ускладнювали виробництво програми. За допомогою контент-аналізу доведено, що програми з усталеним «канонічним» форматом мають всі шанси відродитися, завдяки зрозумілій структурі та тривалій попередній апробації в ефірі. Визначено, що існування подібних проектів потребує постійного фінансування чи пошуку спонсорів, що унеможлиблює в той час як всі зусилля канал направляє на прайм-тайм проекти.

Ключові слова: культура, мистецтво, історія телебачення, війна, формат.

Постановка проблеми. Медіа завжди мали великий вплив на популяризацію культури в суспільстві. Адже їх діяльність сприяє впевненому поступові на шляху збереження національно-культурної ідентичності. Від початку своєї появи ЗМК, телебачення зокрема виконували роль ретранслятора культури.

Особливо гостро потреба у просвітництві аудиторії постала із початком повномасштабного вторгнення. Адже, одним зі складників ворожої пропаганди є вплив через культурну експансію. Росія активно використовує кіно, літературу, живопис, музику, тощо, аби поширювати дезінформацію та виправдовувати російську агресію.

Попри повномасштабне вторгнення і потребу аудиторії у контенті, який допоможе розвивати ворожі наративи про спільну «культуру», телеканали продовжують виробництво рейтингових [24] розважальних проектів («Холостяк», «Майстер шеф», «Супермама», «Хто зверху», тощо), а події і новини зі

світу культури як і раніше мають інфотейметизований формат («Неймовірна правда про зірок», тощо).

Актуальність дослідження обґрунтована відсутністю на даний момент в ефірі національних телеканалів телепрограм, присвяченим висвітленню культурно-мистецької тематики (література, кіно, театр, музика, живопис, тощо). Систематизація поступу телевізійного контенту про культуру і мистецтво та телебачення важлива для розуміння трансформацій як серед громадськості, так і рівні медіа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Культурно-мистецького контенту в ЗМІ присвячено чимало досліджень. Тематично їх можна розподілити на декілька груп. Перша група медіадослідників сфокусувалася на дослідженні жанрово-тематичних та проблемних аспектах культурно-мистецької журналістики (А. Скорик [29], О. Кулешик (Пищик) [11], О. Гарматій та С. Кісіль [4], К. Темчур [31, 32]).

Окремо варто виділити дисертаційні розвідки Ю. Мірошниченко [21], А. Мадей [17], в яких автори досліджують аспекти функціонування культурного контенту в сучасній українській пресі.

Інша група досліджень спрямована на вивчення галузевих особливостей культурно-мистецького контенту – О. Іванової [6], Г. Полякової [25] (літературна журналістика), В. Галацької (театральна журналістика) [3].

Ще один напрям дослідження взаємозв'язків між культурою та медіа представлений працями – Л. Мар'їної [18, 19], Т. Іванюхи Т. та К. Пирогової [25]. У своїх роботах ці науковці виділяють спільну проблему популярності масової культури, над елітарним «серйозним» мистецтвом. Впливу інфотейметизації на культурну тематику на телебаченні присвячена праця А. Мисечко та А. Литвиненко [16].

Серед останніх актуальних досліджень варто назвати розвідки, А. Лісневська та Р. Новікова [14], А. Литвиненко [15, 33], в яких авторки вивчають особливості контенту в умовах воєнного часу та його вплив на формування національної ідентичності українців. Однак, у зазначених роботах не аналізувалися попередні надбання у царині культурно-мистецького контенту, зокрема на телебаченні та можливі алгоритми, які дозволять відродити традиції культурного телебачення в Україні.

Про проблеми, з якими стикаються журналісти під час роботи з культурним контентом пишуть і самі медійники. Заголовки красномовно підкреслюють «складні часи» та стратегічну роль культури – «Як працюють українські культурні медіа під час війни» [1], «Це найгірший час для створення медіа про культуру» [28], «Культура в стані війни вгору по сходах, що ведуть вниз» [23], «Про культуру на часі і поза ним» [3], «Трансформація культури, ентузіазм та нестача фінансування. У яких умовах працюють українські культурні медіа» [5].

Постановка завдання. Метою дослідження є систематизація історії становлення та поступу телепрограм на українському телебаченні, що висвітлювали різноманітні аспекти культури та мистецтва (кіно, музика, література, тощо) крізь такі параметри: специфіка формат, хронометраж, час виходу в ефір, тривалість та причина закриття проекту. Для досягнення цієї мети застосовано низку наукових методів. Аналіз наукових джерел забезпечив вивчення наявних досліджень за темою роботи. Основний метод дослідження – контент аналіз. Було опрацьовано понад 100 випусків

програм, що збереглися в архівах телеканалів та мережі. Аналітично-синтетичний та порівняльно-описовий методи дозволили виділити ключові особливості форматів телепрограм на культурно-мистецьку тематику та порівняти їх. Метод систематизації використано для структурування інформації і узагальнення результатів дослідження. Вивчення попереднього досвіду може допомогти зацікавити менеджмент каналів повернути в ефір вже апробовані формати культурно-мистецьких програм, які будуть актуалізовані до сучасних реалій.

Виклад основного матеріалу. Однією з перших телепрограм в світі з подібної тематики була «Монітор» на ВВС (1958–1965) року. Ця телепраграма у вигляді кіножурналу представляла собою різножанрові випуски у вигляді інтерв'ю, дискусій, виступів, перфомансів та документальних міні-фільмів [34].

За історію становлення українського телебачення культурно-мистецька тематика завжди була в «ефірі» і від початку роботи телецентрів у Києві, Харкові, Донецьку, Одесі, Львові за створення такого контенту відповідали окремі редакції [8, с. 168].

Програма телепередач за цей період свідчить, що тодішнє телебачення було потужним засобом популяризації культури. Завдяки створеним на телестудіях галузевим редакціям (музична, літературно-драматична) культурно-мистецький контент регулярно транслювався на екранах. На Донецькій телевізійній студії виходив телевізійний журнал «Література і мистецтво», Харківська телестудія показувала програму «Мистецтво № 1». А столичний телецентр відзначився літературним тележурналом «Слово» – спільне «видання» з Спілкою письменників України. Телебачення сформувалося та розвивалося як засіб популяризації культури, що прослідковується і в інших жанрових формах. Перші постановки літературних творів, які з різних причин раніше не ставились у театрах, були головною перевагою першого телевізійного театру. Самостійний творчий колектив з постійною, хоч і невеличкою, трупкою був створений влітку 1957 р. у київському телецентрі [8, с. 120].

З 1979 року і по 1986 рік на УТ виходила одна з перших музично-розважальних телепрограм «5 хвилин на роздуми» (вед. З. Журавльова), яка була присвячена поп і дискомузиці. З 1975 року по 2005 рік на УТ виходила ранкова телепраграма «Музична пошта» [20, с. 109].

Надбання української телеісторії у царині культурно-мистецького контенту не пройшли повз. За період незалежності на українському телебаченні

були представлені різноманітні телевізійні програми, які репрезентували культурно-мистецькому контент в різних форматах.

Наприкінці 90-х років на каналі СТБ почала виходити авторська телепрограма Оксани Новосад, присвячена музиці «Імпреза» [13]. Телепрограма виборола національну премію «Телетріумф» у 2002 та 2003 роках у номінації «Телепрограма про культуру». «Імпреза» виходила в ефір до 2006 року вже на телеканалі ТЕТ.

Телеканал «1+1» від початку свого існування у 1995 році, тривалий період своєї роботи приділяв увагу культурно-мистецькій тематиці. Співзасновник телеканалу Олександр Роднянський та ведучий, а згодом тодішній генеральний редактор «1+1» Юрій Макаров (сьогодні головний редактор телеканалу «Перший») та творча команда, яку вони згуртували навколо себе були вихідцями з кіноіндустрії – всі вони прийшли зі студії «Київнаукфільм».

Тож зокрема, чимало з перших авторських телепрограм телеканалу висвітлювали світовий та український кінематограф. Серед них – «Імперія кіно», «Аргумент кіно», «Підпільна імперія» [30].

Щодо формату названих вище програм, то наприклад, «Імперія кіно» представляла собою власне фільм, який перед цим коротко представляв аудиторії ведучий. Спочатку це був Юрій Макаров, згодом акторка театру і кіно Ольга Сумська, пізніше – Анатолій Ярема. Зазначимо, що в різні періоди Макаров та Ярема працювали як ведучі і редактори телепрограм каналу, щоприсвячені культурно-історичній тематиці, серед них «Документ», «Спецпроект Юрія Макарова» (4-х серійний фільм «Мій Шевченко»), «Телеманія». Коли програма почала виходити в ефір, наприкінці 1990-х початку 2000-х рр. саме телебачення було основним ретранслятором кіномистецтва для української аудиторії. В цей період глядачі побачили популярні голлівудські фільми «Маска», «Матриця», «Ван Гельсінг», «Гаррі Поттер та філософський камінь». Час виходу програми як правило був вечірнім – 21.00–22.00, адже вона передувала власне фільму, які більшість аудиторії дивилися саме по телевізору.

Авторський телепроект Володимира Войтенка «Аргумент кіно» (199–2018) [30] на противагу легкій та невимушеній подачі інформації в «Імперії кіно», пропонував більш змістовний аналіз стрічок, розрахований не лише на масового глядача, а і на поціновувачів авторського кінематографа. Кінознавець, автор і редактор різноманітних кіножурналів, найпопулярніший серед яких «Кіно-

коло», член журі різноманітних кінофестивалів В. Войтенко впродовж майже 20 років розповідав про найприкметніші кінопрем'єри тижня, спілкувався у студії з відомими діячами кіно. Цей проєкт по праву можна назвати найдавнішою авторською програмою на українському телебаченні. За час існування програми було відзнято 20 сезонів по 13 випусків у кожній. На жаль, 2018 року програма перестала виходити в ефір [30]. На нашу думку, серед можливих причин закриття проєкту – є нічний час виходу в ефір (01.20 або 00.35), коли частка переглядів низька і без того «не високі» глядацькі показники зменшувалися.

2024 року керівництво каналу вирішило відновити легендарну телепрограму «Аргумент кіно» в ефірі «1+1. Україна» [2]. Ведучим став Єгор Гордєєв. Формат програми залишився незмінним – перед показом стрічки ведучий має бесіду із відомими культурними діячами, акторами, режисерами, продюсерами та кінокритиками. Глядачі мають змогу почути особисті думки, роздуми та професійний аналіз від експертів, що допоможе глибше зануритися в контекст кожного фільму та краще зрозуміти його культурне й історичне значення. Відновлену програму об'єднує українська класика та сучасні стрічки, які вже здобули визнання, як серед критиків, так і серед глядачів. В першому сезоні програми вже показали «Тіні забутих предків» С. Параджанова, «Мої думки тихі» Антоніо Лукіча, «Лісова Пісня» Ю. Іллєнка, документалку «Яремчук: незрівняний світ краси», «Памфір» Д. Сухолиткого-Собчука, «20 днів у Маріуполі» М. Чернова. Другий сезон почав виходити в ефір у лютому 2025 року і глядачі мали змогу подивитися «Камінний хрест» Л. Осики та українсько-американський документальний фільм «Озброєні піснею» 2024 року режисера Раяна Сміта про музичну індустрію в Україні під час широкомасштабного вторгнення. Оновлена програма не має праймового часу і виходить в ефір доволі пізно – о 23.00 щосуботи.

Телепрограма «Підпільна імперія» (2013–2016, 1+1) присвячена прем'єрному немасовому кіно. Після показу фільму, ведучий і кінокритик Андрій Алфьоров у форматі бесіди із гостями студії, експертами у галузі кіно продовжував обговорення фільму. У 2014 році телепрограма продовжила виходити в оновленому форматі. Гостями програм стали популярні особистості з різних галузей. Так, глядач мав можливість більше дізнатися про зіркових гостей крізь призму улюблених стрічок. У різний час гостями програми були ведучі Соломія Вітвіцька та Лідія Таран, акторки Ірма Вітовська

та Лариса Кадишнікова, музиканти Олег Михайлюта (Фагот) та Злата Огневич, тощо [30]. Програма виходила в ефір щоп'ятниці опівночі і звичайно це не сприяло високим рейтингам.

Унікальною у своємі роді була телепрограма «Мінкульт» (2015, «1+1») [29]. Ведучим проекту був тодішній міністр культури України, а згодом віце-прем'єр міністр В'ячеслав Кириленко. Зі змістової точки зору телепроект «Мінкульт» представ собою якісний приклад контенту на культурно-мистецьку тематику – 20 хвилинні інтерв'ю про актуальні проблеми української культури з представниками національної інтелігенції (співаками, письменниками, театральними та кіно діячами). За задумкою авторів програми це мав бути майданчик для дискусій та відкритого діалогу з можливістю обговорення гострих проблем сучасної української культури, а також обміну відгуками. Проте пріоритетність культури в дії для тодішнього міністерства повністю нівелювалася нічним виходом в ефір від самого початку програми – 00.30. Було відзнято 4 сезони із загальною кількістю 38 епізодів.

Варто згадати про спробу телеканалу «1+1» відродити культову на українському телебаченні програму для дітей «Катрусин кінозал» у сучасному форматі з іншою ведучою. «Маріччин кінозал» з Марічкою Падалко виходив в ефір з 2009 по 2018 рік.

Щодо програм на інших каналах, які висвітлюють культурно-мистецьку тематику варто згадати такі проекти як «Музика для дорослих» (2011–2019, ТВі) та «Культ Експрес», ведучою яких була співачка та музикантка Марія Бурмака.

«Музика для дорослих (2011–2014, телеканал ТВі) [22]. Телепрограма репрезентувала в певній мірі унікальний формат. Оригінальність програми полягала в наявності в студії декількох знімальних майданчиків: сцена, де власне виступали запрошені музиканти, перед сценою розташовувалися запрошені гості студії, так звана кухня або майстерня – де під час виступу на екрані позаду можна було побачити як виготовляються різні промисли (до студії запрошувалися ковалі, гончарі, художники, керамісти, тощо), ну і звичайні глядацька зала. На сцені проекту «Музика для дорослих» вперше з'явилися на телебаченні багато українських музикантів та гуртів, які згодом стали популярними не лише в нашій країні, а й за кордоном. В ефірах програми можна було побачити виступи наживо «Один в каное», «Табула раса», «Антитіла», «Даха браха», Дмитра Шурова (Pianoboy), «Юркеш», Антоніни Матвієнко, Андрія Запо-

рожця (Sunsay), «Atmasfera», «Шпилясті кобзарі», «Mgzavrebi», тощо [22]. Серед запрошених гостей проекту – представники літератури (письменники, видавці, поети), кінематографу (актори, режисери, продюсери), музейних інституцій, виставкових залів, а також мистецькі журналісти, скульптори, композитори, художники, радіоведучі, діджеї, тощо. Таке широке коло фахівців з різних галузей культурної сфери завжди забезпечувало цікаву та предметну дискусію щодо функціонування української культури в соціумі, її просування у світі та Україні, фінансування та розвитку. Вправним модератором випуску виступала ведуча Марія Бурмака – співачка, композиторка, народна артистка України. Активна громадська позиція, участь в культурному житті країни Марії Бурмаки сприяла відвертим та щирим розмовам з гостями, які часто були колегами по сцені та друзями ведучої. За час свого існування програму декілька разів закривали, змінювали формат, однак незмінним лишалася концепція синергії різних видів мистецтва з акцентом на українську культуру. Важливо зазначити, що у різний час програма мала досить тривалий хронометраж – від 60 до 90 хвилин. Телепрограма виходила в ефір в досить «вдалий» час – 21.00, але у різні дні, часто це були будні. «Музика для дорослих» відкрила багато імен для українського слухача, адже в той час музикантам було важливо бути на телебаченні, щоб підтримувати медійність. Згодом такими майданчиками стали радіо та інтернет.

«КультЕкспрес» («Еспресо ТВ, 2015–2019). Телепрограма представляла собою своєрідний путівник культурними подіями столиці та країни. Ведуча проекту – співачка Марія Бурмака проводить глядачам міні екскурсію на виставки, концерти, презентації, покази, фестивалі, вистави. Хронометраж програми – 20 хвилин. За короткий проміжок ведуча проекту співачка Марія Бурмака встигає розказати глядачам про цікаві виставки, концерти, презентації, покази, фестивалі, вистави та встигає провести глядачів за лаштунки декількох подій. Назва «КультЕкспрес» цілком виправдана, аби проінформувати аудиторію про насичений культурними подіями тиждень та не прогавити нічого цікавого, ведуча часто з'являється в кадрі за кермом авто, поспішаючи на захід [12]. Проте, у такому «дещо» аматорському форматі криються й інші причини, зокрема фінансові. Про задіяні ресурси у вигляді власної техніки чи авто ведуча проекту Марія Бурмака згадувала і у власних дописах на Facebook: «Я возила знімальну групу на своєму авто, наш режисер монтував дома,

аби не переобтяжувати монтажки каналу, а наші інтерв'ю однією камерою, але з імітацією двокамерної зйомки, взагалі стали легендою. Ну а якщо камери не було – ми шукали і знаходили відео самі, а вже якими зусиллями акредитовувались на деякі концерти, то взагалі окрема історія». До слова цей допис від 27 грудня 2019 р., присвячений фінальному випуску програми та її закриттю у 2019 році. Телепрограма виходила в ефір щонеділі вранці о 9.00.

Серед інших програм про музику варто згадати «Jazz з Олексієм Коганом». У 2012 році ця програма вперше вийшла в ефір з нагоди ювілейного 5-го фестивалю «Jazz in Kiev». В рамках програми ведучий музикант та журналіст Олексій Коган та відомі українські виконавці говорили про джаз та грали його наживо в ефірі. Програма виходила у вихідні о 22:30. «Jazz із Олексієм Коганом» – це спільний проект TVi та продюсерського центру JazzinKiev. До цієї телепрограми Олексій Коган вів власні проекти на радіо, до яких згодом і повернувся після закриття проекту («Година Меломана» на радіо «Пломінь», «MusicRadio» і «Радіо Ера», шоу «Jazz Time» на Радіо Аристократи та авторську програму «Плейлист Когана» на Old Fashioned Radio).

«Кіно з Яніною Соколовою» (2013–2020, 5 канал). Формат програми – це 20-хвилинні відео-інтерв'ю з людьми, які створюють кіно. Ведуча Яніна Соколова проводила відверті розмови з українськими та всесвітньо відомими постатями сучасного кінематографа. Серед гостей програми у різний час були: Богдан Бенюк, Віктор Андрієнко, Ірма Вітовська. Володимир Горянський, Олексій Вертинський, Олексій Горбунов, Ахтем Сеїтаблаїв, Мирослав Слабошпицький, Сашко Лірник та Костянтин Лінартович, Іванна Сахно, тощо [10]. Під час розмови з ведучою запрошені ділилися власними думками про світ, відносини, політику, родину, і, звичайно, розповідали про свій, особистий, погляд на кіно. Основний акцент програми на саме українському кіновиробництві, а також кінофестивалях чи преміях. Перегляд випусків програми «Кіно» свідчить про високу інформативність програми та акцент на популяризації українського кіно. Адже головна мета полягала в тому, аби спонукати до перегляду українських стрічок аудиторію, про що свідчила заставка програми – «Кіно – непоганий інструмент розказати світові про красу та велич України», «Не закривай очі на своє», «Підтримай українські стрічки переглядом».

Авторка та ведуча програми Яніна Соколова – журналістка та актриса театру і кіно. Пряма дотичність до предмету розмови дозволяє ведучій вправно вести розмову з гостями, ставити чіткі, а іноді гострі питання, аби глядач міг сформулювати свою суб'єктивну думку.

За період існування програми час її виходу в ефір був різний спочатку це була субота 13.10, пізніше прайм тайм п'ятниці, останні роки існування програма виходила у недільного ранку о 10.25 [10].

На відміну від багатьох інших проектів, які були згадані, зокрема проектів телеканалу «1+1» («Аргумент кіно», «Підпільна імперія», «Документ») програма «Кіно» ніколи не виходила в нічний час, крім повторів. На нашу думку, це є важливим критерієм і сприяє збереженню, або ж навпаки втраті аудиторії. З січня по травень 2016 року виробництво проекту було призупинене через відсутність фінансування. Впродовж цього періоду глядачі дивилися повтори попередніх випусків, поки тривали пошуки спонсора. Під час перерви у виході в ефір ведуча Яніна Соколова коментувала специфіку культурно-мистецьких телепрограм наступним чином «Мені шкода, що українські комерційні компанії не надто воліють допомагати культурним проектам. Це сковує руки менеджерам телеканалів, які через дотаційність подібних проектів і низькі показники перегляду широкою аудиторією по ТБ змушені її закривати або надавати нічний час ефіру, де їх ніхто не бачить. Але я вдячна 5-му каналу за розуміння, що є речі, важливіші за загальний рейтинг. І є рішення відновити зйомки проекту з огляду на ідеологічні складові» [27].

Проте, врешті решт програма все одно закрилася. Останній випуск програми «Кіно» вийшов в ефір 23 лютого 2020 року, він був присвячений стрічці «Пульс». Телепрограма «Кіно» представляла собою приклад якісного контенту на культурну тематику з важливою місією – популяризація українського кіно

«Енеїда» (2018–2020, «UA: Перший», «Суспільне»). Кулінарно-літературне шоу, в якому ведучий Є. Клопотенко щотижня запрошує до себе на кухню знавців літературної сфери (письменників, поетів, критиків, літературознавців тощо), а згодом (2–3 сезон) представників культури та мистецтва та разом з ними знайомить глядачів з маловідомими рецептами української кухні та сторінками життя українських письменників. Тематично кожен випуск програми присвячений конкретному класику української літератури.

Наприклад, гостями програми у першому сезоні стали літературний критик Євген Стасіневич, письменник Сергій Жадан, літературна критикиня Богдана Романцова, поетеса Ірина Цілик, які разом з ведучим познайомили глядачів з незвичайними деталями життя І. Котляревського, Т. Шевченка, М. Вороного, О. Теліги [9].

Перший сезон проекту видався успішним, про що свідчили як і рейтинги так відгуки глядачів. Хронометраж програми збільшився з 27 до 50 хвилин, але у 2020 році програма перестала виходити в ефір. Загалом було відзнято три сезони. На нашу думку це пов'язано зі стрімким розвитком кар'єри ведучого, який пішов з шоу аби реалізувати інші власні проекти.

«Як дивитися кіно» (2019–2020, «UA: Перший», «Суспільне»). Структура програми дещо схожа на «Аргумент кіно». Ведучий програми кінознавець Лук'ян Галкін. Програма складається з двох частин: у першій Лук'ян Галкін говорить власне про стрічку, а у другій проводить інтерв'ю з запрошеним експертом, який далеко не завжди є людиною з кіноіндустрії [33]. Програма виходила в ефір три сезони і її закриття пов'язане з отриманням Лук'яном Галкіним посади виконавчого продюсера на телеканалі «Суспільне. Культура».

На сьогодні телеканал «Суспільне. Культура» залишається єдиним на українському телебаченні, який за своїм статусом та статутом здійснює виробництво культурно-мистецького контенту. Аудиторія Youtube каналу «Суспільне. Культура» за перший рік повномасштабного вторгнення збільшилася в чотири рази. Завдяки створеному контенту на культурно-мистецьку тематику, журналісти висвітлювали актуальні культурні події, протидіяли пропаганді, документували воєнні злочини, забезпечували їх публічність у суспільстві, сприяли поширенню нових знань про культуру та мистецтво, об'єднували націю [35].

Це засвідчує вирішальну роль, яку відіграє культурна журналістика у формуванні громадської думки та просуванні культурної обізнаності під час війни, що робить окреслену тему дослідження актуальною та потребує уваги науковців.

Висновки. Огляд основних телевізійних проектів, присвяченим різним аспектам культури та мистецтва демонструє широке розмаїття оригінальних форм. Проте оригінальність та унікальність формату деяких програм («Мінкульт», «Музика

для дорослих», «Культекспрес») повністю нівелювалася нічним або ранковим виходом в ефір або ж фінансовими труднощами, що ускладнювали виробництво програми. Здійснений контент аналіз показав, що здебільшого проекти, присвячені кіно мають усталений «класичний формат»: фільм та коротке інтерв'ю у студії про власне стрічку. Саме така «канонічна» форма має велику перевагу – проста та зрозуміла глядачеві структура. Це дозволяє менеджменту каналів приймати рішення на користь «відродження» таких апробованих проектів, але з їх актуалізацією для сучасного глядача. Як це сталося з програмою «Аргумент кіно». На нашу думку, більш ранній час виходу в ефір (зараз програма виходить о 23.00) допоможе більшій кількості українців познайомитися з шедеврами українського кіно. Аналізовані телепроекти об'єднують експертність ведучих у тематиці програми, що засвідчує якісний рівень цих медіапродуктів. Із закриттям проектів ведучі «мігрували» в інші медіа (Ю. Макаров, О. Коган) або продовжили власні проекти (Є. Клопотенко) чи діяльність (Я. Соколова, М. Бурмака, Л. Галкін). На комерційних телеканалах фінансовий чинник продовжує залишатися основним в процесі створення програм з культурно-мистецької тематики. Адже деякі проекти продовжували існування завдяки «небайдужесті» спонсорів до культури («Кіно»), а з деякі доводилося закривати («КультЕкспрес»). Ефір багатьох проектів («Музика для дорослих», «КультЕкспрес», «Мінкульт», «Кіно») припав на сумні для України події 2013–2014 рр. (анексія Криму, окупація Донецької та Луганської областей Росією, революція гідності). Це засвідчує надзвичайно вагому роль культурно-мистецького контенту під час війни, що триває. Проте на сьогодні більшість українських каналів зробили вибір на користь рейтингових розважальних проектів, а не культурно-мистецьких програм. Існування подібних проектів потребує постійного фінансування чи пошуку спонсорів, що унеможливило в той час як всі зусилля канал направляє на праймові проекти. Нічний час виходу в ефір, активний розвиток інтернету, призвели до втрати аудиторії культурних телепроектів. Міграція глядачів в мережу, ріст популярності культурного контенту в інтернеті та зникнення власне самих культурних програм в ефірній сітці українських телеканалів є перспективною темою для подальших наукових досліджень.

Список літератури:

1. Бліндюк М. Як працюють українські культурні медіа під час війни. URL: <https://suspilne.media/245223-ak-pracuut-ukrainski-kulturni-media-pid-cas-vijni/> (дата звернення 09.02.2025)
2. Буняк В. «1+1 Україна» запускає проєкт «Аргумент кіно» з ведучим Єгором Гордєєвим URL: <https://detector.media/infospace/article/233539/2024-10-17-11-ukraina-zapuskaie-proiekt-argument-kino-z-veduchym-iegorom-gordieievym/> (дата звернення 10.02.2025)
3. Вієру. О. Про культуру на часі і поза ним. URL: https://lb.ua/blog/olha_viieryu/571570_pro_kulturu_chasi_i_poza_.html. (дата звернення 31.01.2025).
3. Галацька В. Аналітично-художня інтерпретація картини світу в сучасній театральній журналістиці України (на матеріалі друкованих видань). Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. Вип. 39. Львів, 2014. С. 208–212.
4. Гарматій О., Кісіль С. Тема культури в українських ЗМІ: основні тенденції подання. Вісник Національного університету «Львівська політехніка» : Журналістські науки. Львів, 2018. Випуск 896, номер 2. С. 18–25.
5. Дем'янюк А. Трансформація культури, ентузіазм та нестача фінансування. У яких умовах працюють українські культурні медіа. URL: <https://mediamaker.me/u-yakyh-umovah-pracyuyut-ukrayinski-kulturni-media-13724/>. (дата звернення 31.01.2025).
6. Іванова О. А. Літературно-мистецька періодика в соціальнокомунікаційному просторі України початку ХХІ століття : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій : 27.00.01 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2010. 31 с.
7. Іванюха Т., Пирогова К. Культурологічна телепрограма як інформаційно-комунікаційний засіб репрезентації парадигм культури в регіональному медіапросторі. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія, Журналістика. Том 32 (71) № 5 Ч. 2, 2021. С. 165–169.
8. Іщенко А. Історія становлення українського телебачення: виникнення телевізійних професій та апробація жанрів екранного мистецтва (1939–1969 рр.). : дис. канд. наук з соц. комун.: 27.00.04 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2018. 259 с.
9. Енеїда. URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PLIumsbnlfadh3VW1w8PenlZs4rB7Bi_8h. (дата звернення: 5.02.2025).
10. Кіно. URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PL5eQ15vxDEVyOKZm5KbeA7dLtXjjRrsDj> (дата звернення: 5.02.2025)
11. Кулешик О. (Пищик). Культурно-мистецькі телепрограми як соціокультурні проєкти в сучасному українському телепросторі. Вісник Львівського університету. Серія журналістика. 2012. Випуск 33. С. 154–160.
12. КультЕкспрес. URL: https://espreso.tv/quotkult_ekspresquot_z_mariyeyu_burmakoyu. (дата звернення: 5.02.2025)
13. Лавріненко О. Оксана НОВОСАД: «Ми самі себе маємо цінувати. І прямо тепер». URL : <https://old.day.kyiv.ua/uk/article/media/oksana-novosad-mi-sami-sebe-maemo-cinuvati-i-pryamo-teper>. (дата звернення: 1.02.2025)
14. Лісневська А., Новікова Р. Аудіовізуальний контент у культурній журналістиці воєнного часу: до питання національної ідентичності. Синопис: текст, контекст, медіа. Київ, 2023. Т. 29 (2). С. 131–138.
15. Литвиненко А. Українські Youtube-канали на культурно-мистецьку тематику під час повномасштабного вторгнення росії до України. Образ, 2023. № 2 (42). С. 25–37.
16. Литвиненко А., Мисечко А. Специфіка і тенденції висвітлення культурно-мистецьких новин на українському телебаченні. Knowledge, Education, Law, Management. No. 8, 2022. P. 122–130.
17. Мадей А. Історико-культурний контент інформаційно-аналітичного тижневика «Дзеркало тижня. Україна» (2004–2019 рр.). – дис. канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.04 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2021. 183 с.
18. Мар'їна Л. П. Сучасна журналістика і культура: спільність генезису. Вісник Львівського університету: журналістика. Львів, 2012. Вип. 36. С. 73–78.
19. Мар'їна Л. Журналістика і культура: динаміка взаємодії / Л. П. Мар'їна. Львів : ПАІС, 2013. 164 с.
20. Машенко І. Телебачення України. К. : Тетра, 1998. 511 с.
21. Мірошніченко Ю. П. Культурно-мистецька проблематика провідних якісних газет України та світу : дис. канд. ... наук із соц. комунікацій : 27.00.01 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015. 183 с.
22. Музика для дорослих. URL : <https://www.youtube.com/playlist?list=PL67mb9yPr730zxTR72wWkZZ5gMAk6NbCM>. (дата звернення: 5.02.2025)
23. Настояща. К. Культура в стані війни вгору по сходах, що ведуть вниз. URL: <https://day.kyiv.ua/article/kultura/kultura-v-stani-viyny-vhoru-po-skhodakh-shcho-vedut-vnyz>. (дата звернення: 31.01.2025)

24. Пипич. О. Розвиток нішевих та ОТТ каналів, зростання відкладеного перегляду, бум квізів та серіалів. Підсумки 2024 для українського телебачення. URL: <https://detector.media/rinok/article/237303/2025-01-21-rozvytok-nishevykh-ta-ott-kanaliv-zrostannya-vidkladenogo-pereglyadu-bum-kviziv-i-serialiv-pidsumky-2024-go-dlya-ukrainskogo-telebachennya/> (дата звернення 10 лютого 2025).
25. Пирогова К. Арт-журналістика в системі комунікаційного простору на прикладі видання «Телекристика» /Вісник Львівського ун-ту. Серія Журналістика. 2014. Вип. 39. С. 92–97.
26. Полякова Г. Типологія літературних дискурсів у медіа-текстах (сайт www.segodnya.ua). Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації. 2017. № 4. С. 173–176.
27. П'ятий канал відновлює проєкт «Кіно» з Яніно. Соколовою. URL : <https://detector.media/production/article/114783/2016-04-29-5-kanal-vidnovlyuie-proekt-kino-z-yaninoyu-sokolovoyu/>. (дата звернення: 31.01.2025)
28. Семенюта. І. «Це найгірший час для створення медіа про культуру, але кращих часів не буде». URL : <https://detector.media/infospace/article/227079/2024-05-20-tse-naygirshyy-chas-dlya-stvorennnya-media-pro-kulturu-ale-krashchykh-chasiv-ne-bude/>. (дата звернення: 31.01.2025)
29. Скорик А. Музичні програми регіонального телебачення в інформаційному просторі сучасності (на прикладі програм Львівського телебачення) : Дис... канд. наук: 26.00.01 / Скорик Андріана Степанівна. – Л., 2009. – 190 с.
30. Телеканал «1+1». URL : <https://1plus1.ua>. (дата звернення: 5.02.2025)
31. Темчур К., Роль телепрограми «Енеїда» у популяризації української культури. Образ. Суми; Київ, 2019. Вип. 2 (31). С. 54–61.
32. Темчур К. Популяризація культури України у новинах українського телебачення. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціальні комунікації». Харків, 2019. № 14, С. 81–86.
33. Як дивитися кіно з Лук'яном Галкіним. URL: <https://suspilne.media/culture/page/yak-dyvvytysia-kino/>. Дата звернення: 5.02. 2025.
34. BBC. One Monitor URL: <https://www.bbc.co.uk/programmes/p013h1s5>. Дата звернення: 5.02. 2025.
35. Lytvynenko A. Ukrainian cultural and Art TV Programs during the Russia's invasion of Ukraine. *Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej*. No. 3, 2023. P. 140–150.

Lytvynenko A. I. CHARACTERISTICS OF THE FORMATS OF CULTURAL AND ARTISTIC PROGRAMS ON UKRAINIAN TELEVISION: HISTORICAL PROGRESS AND PROSPECTS

The article is devoted to the study of the formats of cultural and artistic television programs that were broadcast on Ukrainian television during the period of independence. It is determined that with the beginning of a full-scale war, the role of cultural content acquired strategic importance. The article finds out that during the period of its formation, various programs about music, cinema, literature, painting, art and culture in general were broadcast on Ukrainian television. However, all these projects ceased to exist. The article attempts to systematize the progress of cultural and artistic television, starting from the period of 1960, as well as the possibility of implementing previous experience in modern television realities. Using the method of content analysis, the following television programs were studied: "Empire of Cinema" ("1+1"), "Underground Empire" ("1+1"), "Argument of Cinema" ("1+1"), "Minkult" ("1+1"), "Music for Adults" ("TET"), "KultExpress" ("Espresso TV"), "Jazz with O. Kogan" ("TET"), "Movie with Yanina Sokolova" ("Channel 5"), "Aeneid" ("Public"), "How to Watch a Movie" ("Public"). The following parameters were used for the analysis: specificity, format, timing, airing time, duration and reason for project closure.

The article determined that despite the variety of original forms of cultural and artistic television programs, their night or early airing completely negated the goal of such projects, which was to popularize culture and arts. It was found that financial difficulties often complicated the production of the program. Content analysis has proven that programs with an established "canonical" format have every chance of being revived, thanks to a clear structure and long-term preliminary testing on the air. It has been determined that the existence of such projects requires constant funding or the search for sponsors, which makes it impossible at a time when the channel directs all its efforts to prime projects.

Key words: culture, art, history of television, war, format.